

Saamelaiskäräjälain 9 § neuvotteluelvoite ja sen kehittämismahdollisuudet

Kuulemistilaisuus 25.1.2018 Sajos

Kirsi-Marja Korhonen, Metsähallitus Metsätalous Oy

Jyrki Tolonen, Metsähallitus Luontopalvelut

Pirjo Ilvesviita, Metsähallitus Eräpalvelut

Kari Männistö, Metsähallitus Kiinteistökehitys

Nykytila

Metsähallitus on valtion liikelaitos, joka hallinnoi, hoitaa, käyttää ja suojelee valtion maita ja vesiä. Saamelaisten kotiseutualueen maista noin 90 % on Metsähallituksen hallinnassa. Inarin, Utsjoen ja Enontekiön alueella valtion maita on 2,56 milj.ha, josta 72 % Luontopalveluiden hallinnoimia suojele- ja erämaa-alueita. Tuottovaatimuksen ulkopuolella on lisäksi kiinteistökehityksen hallinnoimat 13 % maa-alasta. Metsätalouden hallinnassa, mutta metsätalouden ulkopuolella on 7 % ja metsätalouden piirissä 8 % valtion maista. Metsähallituksen Eräpalvelut hallinnoi ja valvoo metsästys- ja kalastuslupa-asioita kaikilla valtion mailla ja vesillä.

Lain mukaan ennakoneuvottelut käydään kaikista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat välittömästi ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaisten asemaan alkuperäiskansana. Erikseen on mainittu valtionmaan, suojelualueiden ja erämaa-alueiden hoitoa, käyttöä, vuokrausta ja luovutusta koskevat asiat sekä kaivosmineraalien etsintää ja hyödyntämistä ja kullanhuuhdonta.

Metsähallitus on toteuttanut 9§ neuvotteluja seuraavissa asioissa:

- Luonnonvarasuunnittelu, jossa valtion maiden ja vesien käytön periaatteet, tavoitteet ja muun muassa metsätalouden mitoitus määritetään 5 vuoden ajalle.
- Suojele- ja erämaa-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmat
- Metsästyksen ja kalastuksen kiintiöpäätökset
- Valtion maiden myynnin ja vuokrauksen yleiset periaatteet
- Saamelaiskäräjien esityksestä myös mm. Juutuan-Tuulispään virkistysmetsän suunnitelma

Lakisääteisten 9§ neuvottelujen lisäksi neuvotteluissa saamelaiskäräjien ja kolttien kyläkokouksen kanssa on sovittu mm. seuraavat asiat:

- Saamelaisten kotiseutualueen metsänkäsittelyperiaatteet
- Saamelaisalueen paliskuntien ja Metsähallituksen yhteistyömenettelyt ja elinkeinojen yhteensovittamisasiat. Tämän sopimuksen toteutumista seurataan vuosittaisissa saamelaisalueen paliskuntien, Saamelaiskäräjien, Kolttien kyläkokouksen ja Metsähallituksen välisissä neuvotteluissa.
- Akwé: Kon periaatteista johdettu vapaaehtoinen menettely, jota käytetään saamelaiskulttuurin paikallisten perinteisten tarpeiden turvaamiseen. Saamelaiskäräjät nimeävät Akwé: Kon työryhmän jäsenet. Ryhmä osallistuu laajojen suunnitelmien laadintaan koko prosessin ajan sen lisäksi, että laajempi paikallisten osallistaminen toteutetaan yhteistyöryhmän kautta. Myös yhteistyöryhmässä on Saamelaiskäräjien ja muiden saamelaisyhteisöjen edustus.

Metsähallitus ei käy 9§ neuvotteluja esimerkiksi yksittäisten henkilöiden lupa-, käyttöoikeus-, maanvuokra- tai maanmyyntiasioista. Lain tarkoittamia 9 § neuvotteluja ei myöskään käydä yksittäisistä hakkuusuunnitelmista metsätalousalueella eikä paliskuntasopimusten yksityiskohdista.

Kehittämismahdollisuudet

Metsähallitus näkee tärkeänä sen, että Saamelaiskäräjälain 9§ neuvottelujen mallia kehitetään yhteisymmärryksen vahvistamiseksi. Metsähallituksen näkemyksen mukaan neuvottelut on käytävä niin aikaisessa vaiheessa, että suunnitelmiin on mahdollista tehdä muutoksia. Metsähallitus korostaa, että saamelaisten osallistuminen varhaisessa vaiheessa turvataan muilla vapaaehtoisilla, paikallisemmilla vuorovaikutuksen muodoilla, kuten paliskuntakohtaisilla neuvotteluilla ja suunnitelmajärjestelyillä yhteistyöryhmillä.

Lain 9 § neuvotteluissa keskeistä on aito vaikutusmahdollisuus ja pyrkimys yhteisymmärrykseen. Menettelyn järkevöittämiseksi on syytä kirjata kaikki Saamelaiskäräjien esitykset ja miten ne on sisällytetty suunnitelmaan/periaatteisiin/päätöksiin. Samoin jos Saamelaiskäräjien kaikkia esityksiä ei voida toteuttaa, tulee kukin esitys kirjata ja kuvata perustelut, miksi sitä ei voida sisällyttää suunnitelmaan/päätökseen.

Metsähallitus toteaa, että yleiset toimintaperiaatteet, jotka on sovittu saamelaiskäräjien kanssa joko 9 § neuvotteluissa tai muissa prosesseissa, on syytä tarvittaessa ja joka tapauksessa säännöllisesti, esim. 5 vuoden välein käsitellä uudelleen. Seuraavaksi uudistettavia ja saamelaiskäräjälain 9 § neuvotteluissa käsiteltäviä periaatteita voisivat olla 1) valtion maiden myynnin ja vuokrauksen periaatteet ja 2) saamelaisten kotiseutualueen metsänkäsittelyperiaatteet.

Saamelaiskäräjälain 9 § neuvotteluissa käsiteltävä luonnonvarasuunnitelmaluonnos sisältää tietoon perustuvan nykytilan kuvauksen, maankäyttötiedot, kartta-aineistot ja laskelmat tulevien toimenpiteiden vaikutuksista esimerkiksi metsien rakenteeseen ja ikäluokkiin. Suojelu- ja erämaa-alueiden neuvotteluissa käsiteltävät hoito- ja käyttösuunnitelmaluonnokset sisältävät mm. Metsähallituksen käytössä olevat tiedot alueiden olemassa olevista luontotiedoista ja -arvoista, vesistöistä, geologiasta, kulttuuriperinnöstä, retkeily- ja virkistyskäytön rakenteista ja reiteistä, metsästy- ja kalastusjärjestelyistä, muusta luonnonvarojen käytöstä, rasitteista, käyttöoikeuksista ja sopimuksista sekä poronhoidon nykytilasta (paliskunnilta) yms. saamelaiskulttuurin harjoittamisen edellytyksiin mahdollisesti vaikuttavista asioista. Samoin suunnitelmat sisältävät em. toimintoihin eri näkökulmista sisältyvistä arvoista ja uhkista sekä toimenpiteistä uhkien torjumiseksi tai negatiivisten vaikutusten minimoimiseksi. Jotta em. suunnitelmat voidaan laatia, tulee Metsähallituksen saada suunnitteluprosessin aikana käyttöönsä tietoon perustuvan yhteisymmärryksen saavuttamiseksi myös saamelaisten alueelle kohdistuvan toiminnan osalta suunnitelmaan/toimenpiteeseen liittyvän, toiminnasta riippuvan tiedon.

Metsähallitus ei sen sijaan pidä mahdollisena eikä lain tarkoituksen mukaisena sitä, että toiminnan harjoittajalta/suunnittelijalta edellytettäisiin oman lakeihin perustuvan toimintansa ennakkoehtona laajoja eri maankäyttömuotojen ja historiallisen kehityksen huomioivia vaikutusarviointeja. Metsähallitus ei harjoita toimintaa, joka edellyttäisi lain mukaan YVA/SOVA-menettelyä. Tällaiset hankkeet toteutetaan kaava- ja ympäristölupaprosessien kautta.